

СТАЛА ЕКОНОМІКА

УДК 336.763.4

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14546064>

**Функціонально-сутнісна характеристика моделі електронного бізнесу як
складової економіки сталого розвитку**

Базиліук Антоніна Василівна

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та аудиту, Національний транспортний університет, 01010 Україна, Київ, вул. Омеляновича-Павленка 1, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4145-5613>

Назаренко Ярослава Ярославівна

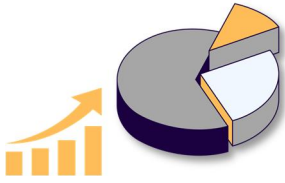
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту, Національний транспортний університет, 01010 Україна, Київ, вул. Омеляновича-Павленка 1, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2343-6988>

Кузьменко Дмитро Олександрович

студент, Національний транспортний університет, 01010 Україна, Київ, вул. Омеляновича-Павленка 1, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0706-1598>

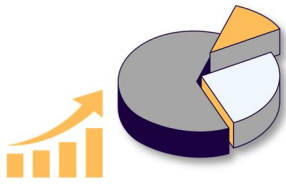
Прийнято: 20.11.2024|Опубліковано: 03.12.2024

***Анотація.** Метою статті є дослідження та аналіз функціонально-сутністних характеристик моделей електронного бізнесу в контексті їх впливу на економіку сталого розвитку. Це передбачає виявлення ключових аспектів, які сприяють ефективному впровадженню електронного бізнесу, що, в свою чергу, підтримує стійкий економічний розвиток, знижує негативний екологічний вплив і сприяє соціальній рівності. Для досягнення поставленої мети в ході*

дослідження було використано комплекс відомих наукових **методів**: методи узагальнення було використано для узагальнення сучасних тенденцій розвитку електронного бізнесу в Україні; для теоретичного обґрунтування важливості дослідження функціонально-сутнісної характеристики моделі електронного бізнесу застосовано метод логічного синтезу; використання методів аналізу та синтезу дозволило показати переваги та виклики моделі електронного бізнесу; для наочного представлення результатів дослідження та їх схематичної інтерпретації використовувався метод побудови схем і моделей. **Результати.** У статті розглянуто ключові аспекти, переваги та виклики моделі електронного бізнесу в контексті економіки сталого розвитку. Результати дослідження свідчать про те, що модель електронного бізнесу є важливою складовою економіки сталого розвитку, яка сприяє економічному зростанню, соціальному благополуччю та екологічній безпеці. **Висновки.** Електронний бізнес є важливою складовою економіки сталого розвитку, оскільки він сприяє економічному зростанню, соціальному добробуту та екологічній стійкості. Використання цифрових технологій дозволяє бізнесам підвищувати ефективність, розширювати ринки та впроваджувати інноваційні рішення, що сприяє стійкому розвитку. Крім того, електронний бізнес підтримує соціальну інтеграцію та розвиток людського капіталу, а також зменшує негативний вплив на довкілля. Таким чином, електронний бізнес відіграє ключову роль у забезпеченні гармонійного та сталого розвитку сучасної економіки.

Ключові слова: бізнес-моделі, модель електронного бізнесу, сталий розвиток.

Functional and substantive characteristics of the e-business model as a component of the sustainable development economy

Antonina Bazyliuk

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Audit, National Transport University, 01010 Ukraine, Kyiv, 1 Omelianovycha-Pavlenka street, ORCHID: <https://orcid.org/0000-0002-4145-5613>

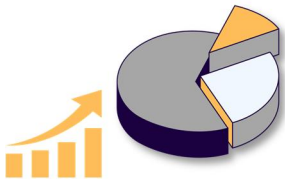
Iaroslava Nazarenko

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Audit, National Transport University, 01010 Ukraine, Kyiv, 1 Omelianovycha-Pavlenka street, ORCHID: <https://orcid.org/0000-0002-2343-6988>

Dmytro Kuzmenko

Student, National Transport University, 01010 Ukraine, Kyiv, 1 Omelianovycha-Pavlenka street, ORCHID: <https://orcid.org/0009-0009-0706-1598>

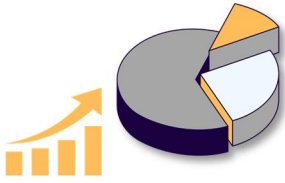
Abstract. *The purpose of the article is to study and analyze the functional and substantive characteristics of e-business models in the context of their impact on the sustainable development economy. This involves identifying the key aspects that contribute to the effective implementation of e-business, which, in turn, supports sustainable economic development, reduces negative environmental impact and promotes social equality. To achieve this goal, the study used a variety of **scientific methods**. Generalization methods were utilized to summarize the current trends in the development of e-business in Ukraine. The method of logical synthesis was applied to theoretically substantiate the importance of examining the functional and essential characteristics of the e-business model. Analysis and synthesis methods were used to highlight both the advantages and challenges associated with the e-business model. Additionally, these methods helped to visualize the study's results and their*

corresponding diagrams. **Results.** The article discusses the key aspects, advantages and challenges of the e-business model in the context of the sustainable development economy. The results of the study show that the e-business model is an important component of the sustainable development economy, which contributes to economic growth, social well-being and environmental safety. **Conclusions.** E-business is an important component of the sustainable development economy, as it contributes to economic growth, social well-being, and environmental sustainability. The use of digital technologies allows businesses to increase efficiency, expand markets, and introduce innovative solutions, which contributes to sustainable development. In addition, e-business supports social inclusion and human capital development and reduces the negative impact on the environment. Thus, e-business plays a key role in ensuring the harmonious and sustainable development of the modern economy.

Keywords: business models, e-business model, sustainable development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Електронний бізнес швидко стає невід'ємною частиною сучасної економіки, демонструючи значний потенціал для забезпечення сталого розвитку. Глобалізаційні процеси світової економіки посилюють вплив електронного бізнесу, підвищуючи його економічну ефективність за рахунок автоматизації та оптимізації бізнес-процесів. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє підприємствам знижувати витрати на операційні процеси, підвищувати продуктивність праці та скорочувати час на виконання різних завдань. Електронний бізнес також сприяє екологічній та соціальній сталості. Використання цифрових технологій допомагає знижувати негативний вплив на довкілля за рахунок зменшення споживання паперу, скорочення транспортних витрат та оптимізації енергоспоживання. Соціальна сталість забезпечується завдяки покращенню доступу до інформації та послуг для широких верств населення. Електронні платформи дозволяють споживачам отримувати

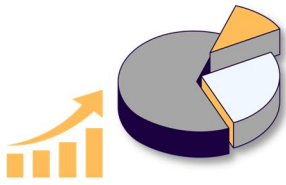
необхідну інформацію, здійснювати покупки, замовляти послуги та взаємодіяти з державними установами онлайн. Це особливо важливо для віддалених та сільських регіонів, де доступ до традиційних сервісів може бути обмеженим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження сутності електронного бізнесу, його видів та їх економічного значення й ролі в розвитку економіки присвячено на сьогодні значну кількість наукових робіт таких авторів, як: Болотинюк І.М. та Зайцевої О. О. [1], Краус К.М., Краус Н.М., Манжура О.В. [2], Страхарчук В., Страхарчук А. [4], Марусей Т. [5], Пілевич Д. С. [10]. Зміст електронної комерції як найбільш поширеного виду електронного бізнесу, що відіграє на сьогодні ключову роль у розвитку малого та середнього підприємництва, досліджується у роботах Виноградової О.В., Дрокіна Н.І [3], Пілевич Д. С. [6], Майборода І., Березиної Ю. [7], Подри О., Рогожинської А. [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існуючі праці з різних сторін висвітлюють особливості функціонування бізнес-моделей сталого розвитку. Однак питання дослідження функціонально-сутністних характеристик моделей електронного бізнесу з урахуванням переваг та викликів, а також в контексті їх впливу на економіку сталого розвитку потребують подальшого розвитку. Потенційний внесок авторів полягає у визначенні ключових переваг та викликів моделі електронного бізнесу з метою сприяння сталого розвитку задля забезпечення економічного зростання, соціальної відповідальності та екологічної безпеки глобальної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження та аналіз функціонально-сутністних характеристик моделей електронного бізнесу в контексті їх впливу на економіку сталого розвитку. Це передбачає виявлення ключових аспектів, які сприяють ефективному впровадженню електронного бізнесу, що, в свою чергу, підтримує стійкий економічний розвиток, знижує негативний екологічний вплив і сприяє соціальній рівності. Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- визначення та аналіз ролі електронного бізнесу в економіці сталого

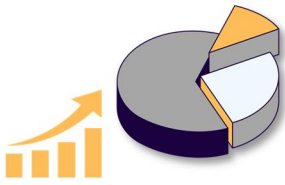
розвитку,

- виявлення соціальних аспектів електронного бізнесу,
- вивчення прикладів успішного впровадження електронного бізнесу,
- розробка рекомендацій щодо впровадження та розвитку електронного бізнесу в контексті сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в умовах глобалізації світової економіки та швидкого розвитку цифрових технологій широкого розповсюдження набувають моделі сталого розвитку. Ці моделі орієнтовані на створення збалансованої економічної системи, яка враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти розвитку, забезпечуючи таким чином гармонійне і стійке зростання. Вони стають центральним елементом стратегій розвитку як на національному, так і на міжнародному рівнях. Однією з таких моделей є модель електронного бізнесу.

Сьогодні ринок електронного бізнесу є одним із найперспективніших в Україні. Він динамічно розвивається. Багато українських компаній успішно впроваджують різні системи електронного бізнесу, що дозволяє їм збільшити обсяги продажів та залучати нових клієнтів. Однак, через війну в Україні перед е-бізнесом, як і перед всією економікою, постало багато проблем та викликів. Усі прогностичні значення у сфері e-commerce, сформовані до 24 лютого 2022 року, наразі стали неактуальними через велику кількість нових викликів, серед яких: втрата територій, відтік людського капіталу, зруйнована інфраструктура та невизначеність.

До початку повномасштабної війни електронна комерція в Україні демонструвала значні темпи розвитку. Швидкість її зростання була однією з найвищих серед країн Центральної та Східної Європи. У 2020 році частка електронної комерції у ВВП країни становила 2,6%. Однак, 2022 рік став справжнім випробуванням для національної економіки України, що призвело до спаду ділової активності та зниження всіх макроекономічних показників. До початку повномасштабного вторгнення український ринок електронної комерції

характеризувався позитивними темпами зростання. Зокрема, його обсяг з 2017 по 2021 рік зріс більш ніж у 3 рази і становив понад 3 млрд доларів США, а частка електронної комерції в роздрібній торгівлі досягала 11%. Це свідчило про швидкі процеси цифровізації українського суспільства в більшості сфер. Створення веб-порталів і застосунків з широким спектром державних, медичних, адміністративних та інших послуг, а також електронний документообіг. Однак, сильна дестабілізація 2022 року стала руйнівним фактором, внаслідок чого за рік ринок електронної комерції скоротився майже на 90%, зменшившись у 12 разів і склавши лише 295,85 млн доларів США. При цьому спостерігалось падіння в усіх сегментах, особливо в моді, меблях, іграшках та хобі, красі та здоров'ї, електроніці (рис. 1).

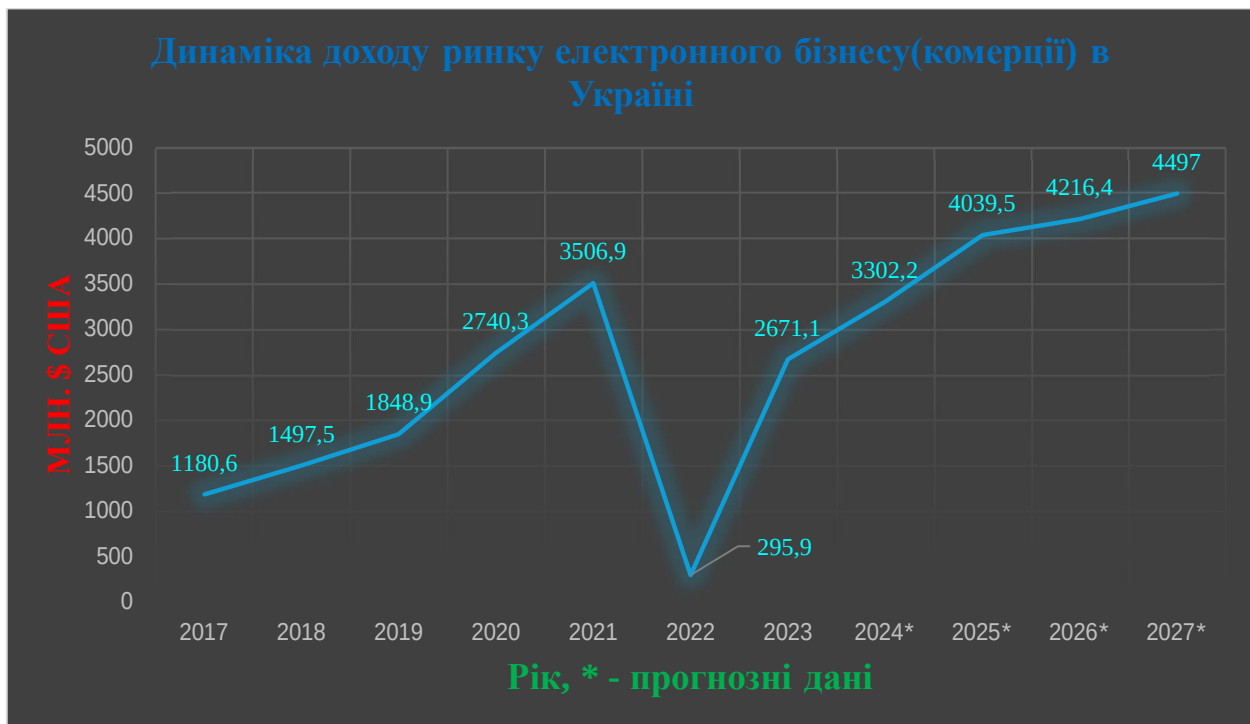
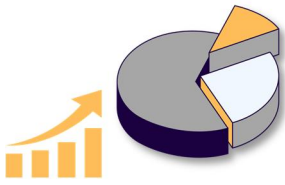

Рис.1 Динаміка доходу ринку електронного бізнесу(комерції) в Україні

Джерело: побудовано авторами за даними [14 – 17]

Структура ринку електронної комерції України за товарами представлена на рисунку 2. Згідно з останніми опитуваннями та статистичними даними, кількість українців, які щодня користуються інтернетом, зросла з 72% до 80%

протягом року. З 2021 року цей показник підвищився на понад 10%. У 2023 році ще 11% українців користувалися інтернетом нерегулярно, тобто 2-3 години на тиждень або рідше. Лише 9% респондентів не користувалися інтернетом взагалі, і ця частка зменшилася на 5% за останні два роки (2021-2023). Це результати всеукраїнського опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у 2023 році на замовлення Програми розвитку ООН (UNDP) в Україні за підтримки Швеції та у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України [14 – 17].

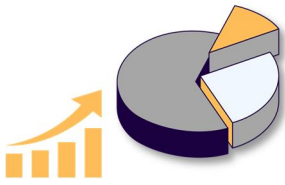
Найпопулярніші категорії товарів електронної комерції, 2022

Рис. 2 Найпопулярніші категорії товарів е-комерції, 2022 р.

Джерело: побудовано авторами за даними [14 – 17]

Ще одним значним досягненням є впровадження електронного документообігу для підприємств та надання великої кількості державних адміністративних послуг онлайн. В Україні зберігається високий рівень користування державними електронними послугами: 64% респондентів повідомили, що користувалися такими послугами протягом останнього року [16]. Найбільш популярним веб-ресурсом з державними послугами серед українців є Дія. За три роки рівень користування порталом та застосунком зріс з 13% у 2020 році до 70% на початок 2024 року. Близько 80% респондентів, які

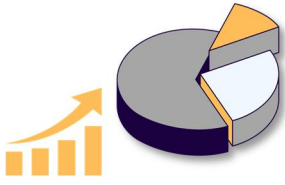
користувалися державними електронними послугами, оцінили свій досвід як «радше» або «дуже» позитивний. Зокрема, запроваджено можливість електронного подання податкових документів та звітів, що дозволяє підприємствам скоротити час та витрати на їх підготовку. Також було впроваджено систему електронної торгівлі ProZorro, яка дозволяє державним закупівельним організаціям проводити торги онлайн, знижуючи витрати на організацію торгів і забезпечуючи більшу конкуренцію серед постачальників. [14 – 18].

Модель електронного бізнесу (е-бізнесу) є важливим складником сучасної економіки, що базується на використанні цифрових технологій для здійснення комерційних операцій та взаємодії з клієнтами. Вона охоплює широкий спектр діяльності, від інтернет-магазинів до складних систем управління ланцюгами постачання, включаючи електронну комерцію, електронний маркетинг, цифрові платформи, онлайн-платежі (рис.3)

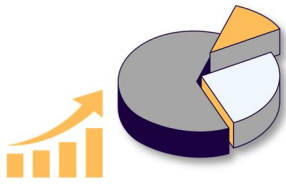
Рис. 3 Основні види електронного бізнесу

Джерело: узагальнено авторами за даними [1 – 10]

Електронний бізнес відіграє ключову роль в економіці сталого розвитку, сприяючи економічному зростанню, соціальному добробуту та екологічній стійкості. Його вплив на ці три аспекти робить його важливою складовою сучасної економіки. Для кращого розуміння цієї ролі важливо визначити та проаналізувати основні характеристики та переваги електронного бізнесу у контексті сталого розвитку. Електронний бізнес – це одна із бізнес-моделей, яка активно використовує інформаційно-комунікаційні технології та мережі, дозволяючи створювати додану вартість і отримувати прибуток. Тобто е-бізнес – це трансформація бізнес-процесів за допомогою Інтернет-технологій, що забезпечує підвищення продуктивності. Сьогодні електронний бізнес є дуже динамічною та швидкозростаючою галуззю. Технології е-бізнесу є одним із найважливіших інструментів сучасної конкурентної боротьби. Вплив електронного бізнесу трансформує всі аспекти діяльності підприємств, як великих, так і малих, від розробки продуктів до їх продажу на ринку. Використання цифрових технологій дозволяє оптимізувати бізнес-процеси, знижуючи витрати на операції та підвищуючи продуктивність. Це сприяє економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності компаній. Інтернет дозволяє бізнесам досягати глобальних ринків, що сприяє зростанню продажів та залученню іноземних інвестицій. Це створює нові можливості для економічного розвитку навіть у віддалених регіонах. Електронний бізнес стимулює розвиток інноваційних продуктів та послуг, що підвищує технологічний рівень економіки та сприяє її розвитку.

Важливими є і соціальний та екологічні аспекти застосування моделей електронного бізнесу. Так, використання електронних документів, зниження потреби у фізичних офісах та магазинах, а також оптимізація логістичних процесів сприяють зменшенню викидів парникових газів та зниженню споживання ресурсів. Електронний бізнес підтримує розвиток екологічно чистих технологій та сприяє переходу до зеленої економіки. Це включає використання

відновлюваних джерел енергії, впровадження енергоефективних рішень та зменшення відходів.

Електронний бізнес робить товари та послуги доступнішими для широкого кола споживачів, включаючи тих, хто проживає у віддалених або слаборозвинених регіонах. Це підвищує рівень життя та сприяє соціальній інтеграції. Онлайн-платформи та цифрові технології полегшують доступ до освітніх ресурсів та програм навчання, що сприяє розвитку людського капіталу.

Електронний бізнес є дуже ефективним та зручним для бізнесу будь-якого розміру, від маленьких ідей, що згодом стають стартапами, до великих корпорацій, що пов'язано із існуванням певних переваг, порівняно із традиційним бізнесом. Ці переваги включають зниження операційних витрат, глобальний доступ до ринків, можливість масштабування, підвищення ефективності та поліпшення взаємодії з клієнтами (рис. 4).

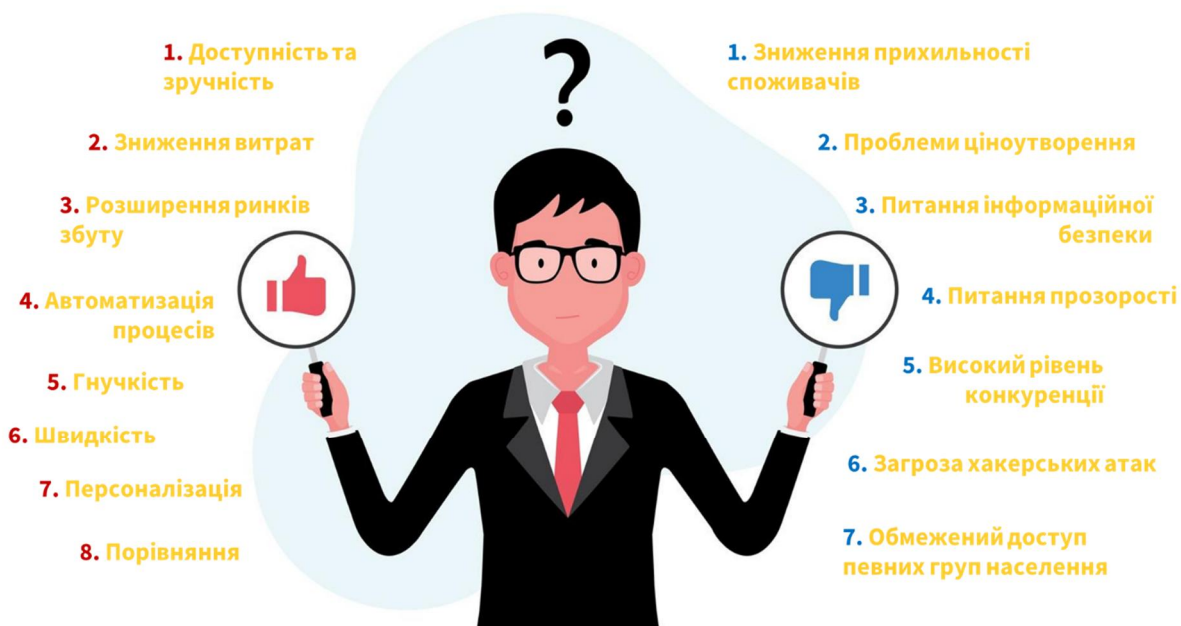
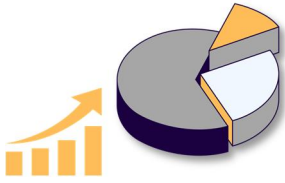

Рис. 4 Основні переваги та недоліки електронного бізнесу

Джерело: узагальнено авторами за даними [1 – 10]

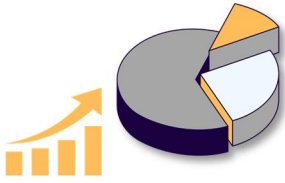

Електронний бізнес, незважаючи на свої численні переваги, стикається з багатьма викликами, які можуть перешкоджати його ефективному функціонуванню та розвитку. Ці виклики охоплюють технічні, організаційні, юридичні та соціальні аспекти. Перш за все, ефективний розвиток електронного бізнесу потребує добре розвиненої цифрової інфраструктури, включаючи широкопasmовий інтернет, дата-центри та мережеве обладнання. У багатьох регіонах, особливо у віддалених та сільських районах, ці елементи ще не досягли необхідного рівня розвитку. Недостатній доступ до високошвидкісного інтернету та сучасних цифрових інфраструктур обмежує можливості для бізнесу та перешкоджає економічному зростанню. Зростання кількості кібератак та загроз для кібербезпеки ставить під загрозу стабільність і безпеку електронного бізнесу. Компанії стикаються з ризиками витоку даних, кібератаками та шахрайством. Забезпечення надійного захисту інформації та розробка ефективних стратегій кібербезпеки стають критично важливими для збереження довіри клієнтів та стабільного функціонування бізнесу.

Розвиток електронного бізнесу може мати як позитивні, так і негативні соціально-економічні наслідки. З одного боку, він сприяє створенню нових робочих місць та економічному зростанню. З іншого боку, автоматизація та цифровізація можуть призвести до втрати робочих місць у традиційних секторах економіки, що створює соціальні виклики. Необхідно розробляти стратегії адаптації робочої сили та підтримки тих, хто постраждав від змін на ринку праці.

Отже, виклики, пов'язані з моделлю електронного бізнесу як складової економіки сталого розвитку, вимагають комплексного підходу та спільних зусиль урядів, бізнесу та суспільства. Подолання цих викликів створить умови для стабільного та гармонійного розвитку економіки, забезпечуючи при цьому соціальну та екологічну сталість.

Застосування моделей електронного бізнесу суттєво покращує показники діяльності підприємства, дозволяє значно збільшити прибутки, виходити на нові ринки збуту продукції та послуг, розширювати клієнтську базу і позитивно

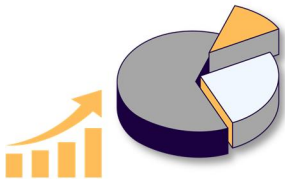

впливати на суспільство та навколишнє середовище. Практика показує, що використання технологій е-бізнесу і грамотне формування стратегії та бізнес-моделі дозволяє досягти значного успіху в найкоротші терміни, за забезпечуючи при цьому ще кращі довгострокові перспективи.

Висновки. Електронний бізнес є важливою складовою економіки сталого розвитку, оскільки він сприяє економічному зростанню, соціальному добробуту та екологічній стійкості. Використання цифрових технологій дозволяє бізнесам підвищувати ефективність, розширювати ринки та впроваджувати інноваційні рішення, що сприяє стійкому розвитку. Крім того, електронний бізнес підтримує соціальну інтеграцію та розвиток людського капіталу, а також зменшує негативний вплив на довкілля. Таким чином, електронний бізнес відіграє ключову роль у забезпеченні гармонійного та сталого розвитку сучасної економіки.

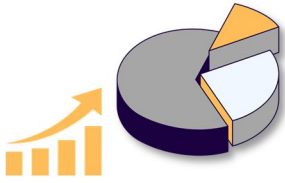
Виклики, з якими стикається електронний бізнес, є багатогранними і вимагають комплексного підходу для їх подолання. Для успішного розвитку електронного бізнесу необхідно забезпечити надійну технічну інфраструктуру, інвестувати в кібербезпеку, адаптувати організаційні структури та процеси, дотримуватися законодавчих вимог і враховувати соціальні аспекти. Лише всебічне вирішення цих викликів дозволить електронному бізнесу ефективно функціонувати та сприяти сталому розвитку економіки.

Отже, електронний бізнес як модель сталого розвитку демонструє значний потенціал для трансформації світової економіки. Завдяки інтеграції економічних, соціальних та екологічних аспектів, він сприяє створенню стійких економічних систем, які забезпечують гармонійне та стабільне зростання. У сучасному глобалізованому світі, де цифрові технології відіграють ключову роль, моделі сталого розвитку, зокрема електронний бізнес, стають центральним елементом стратегій розвитку національних та міжнародних рівнів, сприяючи досягненню Цілей сталого розвитку та забезпечуючи краще майбутнє для всіх.

Список використаних джерел

1. Зайцева О.О., Болотинюк І.М. Електронний бізнес: Навчальний посібник. / За наук. ред. Н.В. Морзе. – Івано-Франківськ : «Лілея-НВ» Нова ред.– 2020. – 264 с.
2. Краус К.М., Краус Н.М., Манжура О.В. К 78 Електронна комерція та Інтернет-торгівля: навчально-методичний посібник. – Київ: Аграр Медіа Груп, 2021.-454с.
3. Виноградова О.В., Дрокіна Н.І. В49 Електронний бізнес. Навчальний посібник. – Київ: ДУТ, 2018. – 292 с.
4. Страхарчук В., Страхарчук А. Концептуальні засади електронного банківського бізнесу. *Молодь і ринок*. 2012, № 4 (87), С. 59–64
5. Марусей Т. В. Основні тенденції розвитку ринку електронної комерції в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018, Вип. 14, С. 1011–1015
6. Пілевич Д. С. Теоретичне підґрунтя розвитку електронного бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2019, №5, С. 67–72.
7. Майборода І., Березина Ю. Розвиток електронної комерції та її непрямий вплив на зовнішнє та внутрішнє бізнес середовище. *Наукові записки Херсонського державного аграрно-економічного університету*. 2017. № 11. С. 25–36.
8. Подра О., Рогожинська А. Особливості розвитку електронного бізнесу в умовах становлення цифрової економіки. *Менеджмент і підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2023. Т. 202, № 1. С. 224–235. URL: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.01.224>.
9. Пуцентейло П. Р., Гуменюк О. О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5–6 (75). С. 131–143.
10. Вербівська, Л. Концептуальні засади обґрунтування сутності електронного бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021 (2(26), 57–64.

11. Євтушенко Д. Д. Електронний бізнес, електронна комерція, інтернет-торгівля: сутність та взаємозв'язок понять. *Бізнес Інформ*. 2014. №8. С. 184–188.
12. Статистика електронної комерційної діяльності у 2022 р. Тенденції, факти, прогнози [Електронна комерція в 2022 році. факти, прогнози]. URL: <https://nxdigitalagency.com/blog-ua/statistika-elektronnoi-komercii-u-2022/>
13. Кубліцька О. Ринок електронної комерції в Україні: сучасний стан та тенденції після воєнного відновлення. *Проблеми та перспективи економіки та управління*. 2023. № 3(35). С. 98–108. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-98-108](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-98-108).
14. Як змінився ринок eCommerce в Україні у 2022 році. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/kak-izmenilsja-rynokcommerce-v-ukraine-v-2022-godu>;
15. Statista. Електронна комерція –Ukraine. Statista Market E-commerce. URL: <https://www.statista.com/markets/413/e-commerce/>.
16. Онлайн-продажі: Аналіз електронної комерції України 2023 URL: <https://global24.com/en/blog/online-sales-ukraine-ecommerce-2023-analysis>.
17. 80% українців користуються інтернетом щодня – опитування. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/01/28/120490102/>.
18. Дибя М. І., Гернего Ю. О. Диджиталізація економіки: світовий досвід та можливості розвитку в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 7. С. 50 –63.